

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΤΜΗΜΑ V

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 12 Φεβρουαρίου 2015, με την ακόλουθη σύνθεση: Μαρία Βλαχάκη, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Τμήματος, Ελένη Λυκεσά και Βασιλική Σοφιανού (εισηγήτρια), Σύμβουλοι, Χριστίνα Κούνα και Άννα Παπαπαναγιώτου, Πάρεδροι (με συμβουλευτική ψήφο).

Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας: Παραστάθηκε ο Αντεπίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Κωνσταντίνος Τόλης, ως νόμιμος αναπληρωτής του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας, ο οποίος είχε κύλυμα.

Γραμματέας: Μαρία Λήμνιανη, Γραμματέας του V Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Για να δικάσει την από 24 Ιανουαρίου 2014 (Α.Β.Δ. 9/10.2.2014) έφεση του....., ο οποίος παραστάθηκε δια του πληρεξουσίου του δικηγόρου

Κατά του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπεί νόμιμα ο Υπουργός των Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε δια του Παρέδρου του Νομικού Συμβούλου του Κράτους..... Και

κατά της Φ.861/108/708713/Σ.8196/7.9.2013 πράξης του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Στρατού (Διεύθυνση Οικονομικού/3α), με την οποία καταλογίστηκε σε βάρος του εκκαλούντος, Ανθυπολοχαγού Υγειονομικού [Πληκτρολογήστε εδώ]

Ιατρών (Υ.Ι.) ε.α., ποσό 143.394,64 ευρώ, ως αποζημίωση του Ελληνικού Δημοσίου λόγω παραίτησής του από τις ένοπλες δυνάμεις πριν από τη συμπλήρωση του προβλεπόμενου χρόνου υποχρεωτικής παραμονής σ' αυτές.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε, το Δικαστήριο άκουσε :

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο του εκκαλούντος, ο οποίος ζήτησε να γίνει δεκτή η έφεση.

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της έφεσης. Και

Τον Αντεπίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος πρότεινε την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα**Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο****Αποφάσισε τα εξής:**

I. Με την υπό κρίση έφεση, όπως οι λόγοι αυτής αναπτύσσονται με το από 12.2.2015 υπόμνημα, ζητείται η ακύρωση της Φ.861/108/708713/Σ.8196/7.9.2013 πράξης του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Στρατού (Διεύθυνση Οικονομικού/3α), με την οποία καταλογίστηκε σε βάρος του εκκαλούντος, Ανθυπολοχαγού Υγειονομικού Ιατρών (Υ.Ι.) ε.α., ποσό 143.394,64 ευρώ, ως αποζημίωση του Ελληνικού Δημοσίου λόγω παραίτησής του από τις ένοπλες δυνάμεις πριν από τη συμπλήρωση του προβλεπόμενου χρόνου υποχρεωτικής παραμονής σ' αυτές, ή άλλως η μεταρρύθμιση της πράξης αυτής και ο περιορισμός του επιβληθέντος σε βάρος του καταλογισμού στο ποσό των 42.613,75 ευρώ. Η έφεση αυτή, για

την οποία έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο (με το διπλότυπο εισπραχής 641/9.2.2015, Σειρά Η', 8095509, της Δ.Ο.Υ. Δ' Θεσσαλονίκης), έχει ασκηθεί νομότυπα και εμπρόθεσμα και, συνεπώς, είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να ερευνηθεί, περαιτέρω, ως προς τη βασιμότητά της.

II. Στο άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζεται ότι ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας. Περαιτέρω, στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος προβλέπεται ότι καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, ενώ στο άρθρο 22 αυτού ορίζεται ότι η εργασία αποτελεί δικαίωμα που προστατεύεται από το Κράτος (παρ. 1) και ότι οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται (παρ. 4). Με τις τελευταίες αυτές συνταγματικές διατάξεις κατοχυρώνεται, ως ατομικό δικαίωμα, η προσωπική και η οικονομική ελευθερία καθώς και το δικαίωμα προς εργασία (εξαρτημένη ή ανεξάρτητη), υπό την έννοια ότι καθένας έχει την ελευθερία επιλογής της εργασίας του και την ελευθερία αλλαγής αυτής, ενώ κατοχυρώνεται και το δικαίωμα για εργασία υπό την αρνητική του όψη με την απαγόρευση οποιασδήποτε μορφής αναγκαστικής εργασίας. Στην άσκηση της ελευθερίας αυτής και στην απόλαυση του οικείου δικαιώματος είναι θεμιτή η επιβολή νομοθετικών περιορισμών, οι οποίοι, όμως, για να είναι συνταγματικά ανεκτοί, πρέπει αφενός να τίθενται κατά τρόπο αντικειμενικό και να δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου συμφέροντος, που να είναι συναφείς προς το αντικείμενο και το χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης επαγγελματικής δραστηριότητας, αφετέρου να μη θίγουν τον πυρήνα του ατομικού

δικαιώματος. Απαιτείται δηλαδή σε κάθε περίπτωση, μετά τους θεμιτούς νομοθετικούς περιορισμούς, να παραμένει ένα όριο απόλαυσης του δικαιώματος και άσκησης της ατομικής ελευθερίας. Επιπρόσθετα, ενόψει της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος), οι θεσπιζόμενοι από τον κοινό νομοθέτη περιορισμοί του πληττόμενου ατομικού δικαιώματος πρέπει να είναι πρόσφοροι, εύλογοι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου γενικού συμφέροντος, το οποίο δεν μπορεί να εξυπηρετηθεί με άλλο λιγότερο επαχθή τρόπο. Σε αντίθετη περίπτωση, αν δηλαδή το επιβαλλόμενο μέτρο είναι τέτοιας έντασης και διάρκειας που υπερακοντίζει κατάδηλα τον επιδιωκόμενο σκοπό ή αν, από τη στάθμιση των αντικρουόμενων συμφερόντων προκύπτει ότι η θυσία που απαιτείται από τον πολίτη είναι ιδιαίτερα δυσανάλογη σε σχέση με την εξυπηρέτηση του δημοσίου αυτού σκοπού, η σχετική διάταξη που το προβλέπει αντίκειται στην ως άνω συνταγματική αρχή και είναι, ως εκ τούτου, ανίσχυρη. Εξ άλλου, στο άρθρο 4 παρ. 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.), η οποία κυρώθηκε μαζί με το Πρόσθετο Πρωτόκολλο με το ν.δ/μα 53/1974 (Α' 256) και έχει, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, υπέρτερη έναντι των κοινών νόμων τυπική ισχύ, ορίζεται ότι: «Ουδείς δύναται να υποχρεωθεί εις αναγκαστικήν ή υποχρεωτικήν εργασίαν». Τέλος, με τις υπερνομοθετικές ισχύος διατάξεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 1426/1984 (Α' 32), ορίζεται ότι τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύουν με αποτελεσματικό τρόπο το δικαίωμα του εργαζόμενου να κερδίζει τη ζωή του

με εργασία που αναλαμβάνει ελεύθερα (Μέρος II- άρθρ. 1 παρ. 2), υπό τους περιορισμούς όμως που προβλέπονται από το νόμο και είναι αναγκαίοι σε μία δημοκρατική κοινωνία (...) για την προστασία της δημόσιας τάξης, της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών (Μέρος V- άρθρ. 31), ενώ σύμφωνα με τις υπερνομοθετικές ισχύος διατάξεις του Διεθνούς Συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο ν. 1532/1985 (Α' 45), τα συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα της εργασίας, το οποίο περιλαμβάνει το δικαίωμα κάθε προσώπου να έχει τη δυνατότητα να κερδίζει τα απαραίτητα για τη ζωή του με εργασία, την οποία διαθέτει ή δέχεται ελεύθερα, και δεσμεύονται ότι θα λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την εξασφάλιση του δικαιώματος αυτού (άρθρο 6).

III. Στο άρθρο 64 του ν.δ/τος 1400/1973 «Περί καταστάσεων των Αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων» (Α' 114), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 του ν. 3257/2004 (Α' 143), ορίζεται, στην παρ. 1, ότι: «Οι απόφοιτοι από τα Ανώτατα Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Σ.Ε.Ι.) και τη Στρατιωτική Σχολή Αξιωματικών Σωμάτων (Σ.Σ.Α.Σ.) αξιωματικοί αναλαμβάνουν από την ονομασία τους ως Ανθυπολοχαγών, Σημαιοφόρων ή Ανθυποσημηνάγων υποχρέωση παραμονής στις Ένοπλες Δυνάμεις (Ε.Δ.) για χρόνο διπλάσιο των ετών φοίτησής τους, όπως αυτά καθορίζονται από τους Οργανισμούς των Α.Σ.Ε.Ι. και τη Στρατιωτική Σχολή Αξιωματικών Σωμάτων (Σ.Σ.Α.Σ.)», στην παρ. 11, ότι: «Ο χρόνος φοίτησης στα Α.Σ.Ε.Ι. και τη Στρατιωτική Σχολή Αξιωματικών Σωμάτων (Σ.Σ.Α.Σ.) υπολογίζεται από την εγγραφή του μαθητή στη δύναμη της Σχολής μέχρι την ονομασία του ως

Ανθυπολοχαγού, Σημαιοφόρου ή Ανθυποσημηναγού (...)), στην παρ. 12, ότι: «Ο χρόνος εκπαίδευσης ή φοίτησης, σύμφωνα με τις παραπάνω παραγράφους, υπολογίζεται από την έναρξη μέχρι τη λήξη της εκπαίδευσης ή φοίτησης. Στο χρόνο αυτό συνυπολογίζονται και οι προβλεπόμενες κατά το διάστημα αυτό διακοπές» και, στην παρ. 14, ότι: «Σε όλες τις περιπτώσεις ο μήνας υπολογίζεται ότι έχει τριάντα ημέρες». Περαιτέρω, στο άρθρο 33 του ν.3883/2010 «Υπηρεσιακή εξέλιξη και ιεραρχία των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων - Θέματα διοίκησης των Ενόπλων Δυνάμεων, Στρατολογίας και συναφείς διατάξεις» (Α' 167), το οποίο, σύμφωνα με το άρθρο 91 παρ. 1 του νόμου αυτού, ισχύει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (24.9.2010), ορίζεται ότι : «1. Όσοι εξέρχονται από το στράτευμα λόγω παραίτησης (...) υποχρεούνται να καταβάλουν υπέρ του Δημοσίου αποζημίωση ίση με το γινόμενο του συνόλου των εκκαθαρισμένων πραγματικών αποδοχών του κατεχόμενου βαθμού επί τους υπολειπόμενους μήνες υποχρέωσης παραμονής στο στράτευμα, έτσι όπως αυτή καθορίζεται στις διατάξεις του άρθρου 64 του ν.δ. 1400/1973 (ΦΕΚ 114/Α'). (...) Η αποζημίωση (...) καταλογίζεται και βεβαιώνεται ως δημόσιο έσοδο από τις κείμενες διατάξεις».

IV. Από τις προεκτεθείσες διατάξεις προκύπτει ότι οι αξιωματικοί που αποφοιτούν από τα Ανώτατα Στρατιωτικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Σ.Ε.Ι.) και τη Στρατιωτική Σχολή Αξιωματικών Σωμάτων (Σ.Σ.Α.Σ.) και αναλαμβάνουν, από την ονομασία τους ως Ανθυπολοχαγών, Σημαιοφόρων ή Ανθυποσημηνάγων, υποχρέωση παραμονής στις Ένοπλες Δυνάμεις (Ε.Δ.), δύνανται πλέον (σε αντίθεση με όσα ίσχυαν βάσει των προγενεστέρων

ρυθμίσεων της παραγράφου 17 του άρθρου 64 του ν.δ/τος 1400/1973), να παραιτηθούν, πριν συμπληρώσουν το χρόνο υποχρεωτικής παραμονής τους σε αυτές. Στην περίπτωση όμως αυτή υποχρεούνται να καταβάλουν υπέρ του Δημοσίου αποζημίωση ίση με το γινόμενο του συνόλου των εκκαθαρισμένων πραγματικών αποδοχών του κατεχόμενου βαθμού επί τους υπολειπόμενους μήνες υποχρεωτικής παραμονής στο στράτευμα. Η ως άνω υποχρέωση παραμονής στις ένοπλες δυνάμεις για ορισμένο χρονικό διάστημα και συνακόλουθα η υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης των αξιωματικών απ' αυτές συνιστούν θεμιτό περιορισμό του δικαιώματός τους για ελεύθερη επιλογή, άσκηση και αλλαγή επαγγέλματος, καθόσον αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση σκοπού δημοσίου συμφέροντος, δηλαδή της οργάνωσης και του προγραμματισμού των ενόπλων δυνάμεων για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία τους και εκτέλεση της αποστολής τους, είναι δε σε κάθε περίπτωση συναφείς προς το αντικείμενο και το χαρακτήρα του επαγγέλματος που οι αξιωματικοί επιλέγουν και της δημόσιας υπηρεσίας που αναλαμβάνουν. Συγκεκριμένα, το δημόσιο συμφέρον επιβάλλει οι ένοπλες δυνάμεις να διαθέτουν διαρκώς αξιόμαχο και ειδικευμένο στελεχιακό δυναμικό ανταποκρινόμενο στις ανάγκες τους, το οποίο μάλιστα εκπαιδεύεται με σχεδιασμό και δαπάνες του Δημοσίου, και των υπηρεσιών του οποίου δεν επιτρέπεται να αποστερούνται αφινδία και πρόωρα, καθόσον στην περίπτωση αυτή ανατρέπεται πλήρως ο προγραμματισμός και η οργάνωσή τους και πλήττεται η αποτελεσματικότητά τους κατά την άμυνα της χώρας. Συναφώς, η προβλεπόμενη σε βάρος των πρόωρα αποχωρούντων αποζημίωση αποσκοπεί να αποκαταστήσει τις δαπάνες, στις οποίες υποβλήθηκε το Δημόσιο

για την εκπαίδευσή τους, και τις συναφείς προς αυτές δαπάνες στέγασης, διατροφής και ένδυσης αυτών, καθώς και συντήρησης και λειτουργίας των εγκαταστάσεων των στρατιωτικών σχολών, αφού δεν μπορεί πλέον μετά την εκπαίδευση να επωφεληθεί από τις υπηρεσίες τους. Η αποζημίωση δε αυτή υπολογίζεται κατά αντικειμενικό τρόπο αφενός βάσει των αποδοχών του βαθμού που κατέχει το στέλεχος που αποχωρεί, και αφετέρου βάσει των υπολειπόμενων μηνών υποχρεωτικής παραμονής του στο στράτευμα, κατά τους οποίους το Δημόσιο θα αναγκασθεί να τους αντικαταστήσει με άλλους επαγγελματίες αντίστοιχης εκπαίδευσης και εμπειρίας. Συνεπώς, η ανωτέρω αποζημίωση δεν συνιστά επαπειλούμενη κύρωση, έχει δε χαρακτήρα αποκαταστατικό των δαπανών, στις οποίες υποβάλλεται το Δημόσιο (βαρυνόμενο, μάλιστα, σε όλες τις φάσεις της εκπαίδευσης με την καταβολή στους εκπαιδευόμενους στρατιωτικούς οικονομικού βοηθήματος ή αποδοχών και ασφαλιστικών παροχών), προκειμένου να δημιουργήσει επαγγελματίες στρατιωτικούς, τις υπηρεσίες των οποίων στερείται ακούσια, πρόωρα και αφινδιαστικά. Εξ άλλου, οι εν λόγω περιορισμοί που επιβάλλονται στους αξιωματικούς είναι πρόσφοροι, αναγκαίοι και τελούν σε σχέση αναλογίας προς τον επιδιωκόμενο σκοπό δημοσίου συμφέροντος, δηλαδή της στελέχωσης των ενόπλων δυνάμεων για εύλογο χρονικό διάστημα με ειδικευμένο και ικανό προσωπικό, ο οποίος δεν μπορεί να εξυπηρετηθεί με άλλο λιγότερο επαχθή τρόπο, καθόσον χρόνος παραμονής μικρότερος του διπλάσιου του προβλεπόμενου χρόνου φοίτησης του αξιωματικού στην αντίστοιχη στρατιωτική σχολή αφενός δεν είναι αρκετός για την απόσβεση του κόστους εκπαίδευσής του, λαμβανομένης υπόψη και της εμπειρίας που απαιτείται εν τω

μεταξύ να αποκτήσει για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων του, και αφετέρου δεν μπορεί να εξασφαλίσει τη διαρκή και αδιάλειπτη στελέχωση των Ενόπλων Δυνάμεων με εξειδικευμένο προσωπικό. Περαιτέρω, με τις ανωτέρω ρυθμίσεις δεν θίγεται ο πυρήνας της επαγγελματικής ελευθερίας των αξιωματικών, ούτε του δικαιώματός τους προς εργασία, αφού δεν εξικονοούνται μέχρι την απαγόρευση αποχώρησης από το στράτευμα, όπως ίσχυε υπό το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς, με το οποίο απαγορευόταν η παραίτηση του αξιωματικού πριν από την εκπλήρωση του ανειλημμένου χρόνου παραμονής. Επίσης, τόσο η πρόβλεψη υποχρεωτικής παραμονής στο στράτευμα για ορισμένο χρονικό διάστημα, όσο και η καταβολή αποζημίωσης σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης των αξιωματικών, οι οποίοι άλλωστε τελούν σε ειδική σχέση εξουσίωσης, δεν πλήττει την αρνητική όψη του δικαιώματος για εργασία, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 22 παρ. 4 εδάφ. α' του Συντάγματος και δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως μορφή αναγκαστικής εργασίας υπό την έννοια του άρθρου 4 παρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α.. Και τούτο, διότι όποιος επιλέγει το επάγγελμα του στρατιωτικού γνωρίζει εκ των προτέρων το εύρος των υποχρεώσεων που η συγκριμένη εργασία συνεπάγεται, η συγκριμένη δε υποχρέωση συνιστά εύλογο περιορισμό ατομικού δικαιώματος, ενόψει και του προβλεπόμενου χρόνου παραμονής (μετά την αντικατάσταση της παραγράφου 1 του άρθρου 64 του ν.δ/τος 1400/1973 με το άρθρο 1 του ν. 3257/2004), ενώ δικαιολογείται από τον προαναφερόμενο επιδιωκόμενο σκοπό δημοσίου συμφέροντος (Ολ. Ελ. Συν. 2325, 2649/2013, 2491, 2492/2015). Ειδικότερα, η μέριμνα του Κράτους να αποδώσει η επένδυσή του για την εκπαίδευση των αξιωματικών και να

διασφαλίσει επαρκή στελέχωση για μια ανάλογη με τις ανάγκες του περιόδου δικαιολογεί την απαγόρευση της αποχώρησης από το στράτευμα για ορισμένο χρονικό διάστημα και την επιβολή, σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης, της υποχρέωσης καταβολής αποζημίωσης, η οποία θα καλύπτει τα έξοδα διατροφής, διαμονής και εκπαίδευσης που είχε αναλάβει το Δημόσιο κατά τα χρόνια της φοίτησης, ενώ συγχρόνως χορηγούσε σε αυτούς μισθό και πρόνοια κοινωνικής ασφάλισης (ΕΔΔΑ Χίτος κατά Ελλάδα, απόφ. της 12.5.2015, σκ. 94). Η υποχρέωση αυτή τελεί σε σχέση αναλογίας με τα pronόμια που συνδέονται με το επάγγελμα του αξιωματικού, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η επαγγελματική ασφάλεια. Λαμβανομένου δε υπόψη και του γεγονότος ότι οι αξιωματικοί κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους λαμβάνουν μισθό, η υποχρέωση όσων εξ αυτών επιθυμούν να αποχωρήσουν από το στράτευμα πριν από την προβλεπόμενη υποχρεωτική περίοδο υπηρεσίας να επιστρέψουν στο Δημόσιο τα έξοδα, στα οποία υποβλήθηκε για να τους εκπαιδεύσει, φαίνεται να είναι πλήρως δικαιολογημένη (ΕΔΔΑ Χίτος κατά Ελλάδα, απόφ. της 12.5.2015, σκ. 100). Τέλος, τόσο η πρόβλεψη υποχρεωτικής παραμονής στο στράτευμα για εύλογο χρόνο, όσο και η καταβολή αποζημίωσης σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης των αξιωματικών για την αποκατάσταση των δαπανών, στις οποίες έχει υποβληθεί το Δημόσιο, προκειμένου να αποκτήσει εξειδικευμένα στελέχη για την κάλυψη των αναγκών του, δεν θίγουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Ενόψει αυτών, οι ανωτέρω περιορισμοί δεν αντίκεινται στα άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 22 παρ. 1 και 4 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος, ούτε στα άρθρα 4 παρ. 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 1 παρ. 2 του

Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη και 6 του Διεθνούς Συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα (Ολ. Ελ. Συν. 7408/2015, 4688, 4687, 4686, 2313/2013, 2475/2011, V Τμ. 6072/2015, 3468/2014, 3822, 3825/2013, 1627/2011).

V. Εξ άλλου, το ύψος της ανωτέρω αποζημίωσης καθορίζεται με γενικό και αντικειμενικό τρόπο ("ίση με το γινόμενο των εκκαθαρισμένων πραγματικών αποδοχών του κατεχόμενου βαθμού επί τους υπολειπόμενους μήνες υποχρέωσης παραμονής στο στράτευμα"), όχι όμως και κατ' αμάρχητο τεκμήριο, καθόσον δεν εμποδίζεται ο αξιωματικός να αμφισβητήσει, για λόγους που συντρέχουν ειδικά στο πρόσωπό του, το ύψος της ζημίας που υπέστη το Δημόσιο από την πρόωρη αποχώρησή του, η οποία (ζημία) δεν περιορίζεται μόνο στο κόστος εκπαίδευσης, αποδοχών, διατροφής, διαμονής και ασφαλιστικής κάλυψης αυτών, αλλά εκτείνεται και στο κόστος, στο οποίο θα υποβληθεί το Δημόσιο προκειμένου να αντικαταστήσει τον πρόωρος αποχωρούντα με άλλον επαγγελματία αντίστοιχης εκπαίδευσης και εμπειρίας, χωρίς μάλιστα να δύναται να προγραμματίσει εκ των προτέρων αυτή την αντικατάσταση. Ως εκ τούτου ο κατά τον τρόπο αυτό προσδιορισμός της ζημίας του Ελληνικού Δημοσίου δεν αποσκοπεί στο να το καταστήσει πλουσιότερο σε βάρος της περιουσίας του πρόωρος αποχωρήσαντος αξιωματικού και για το λόγο αυτό δεν παραβιάζεται το προστατευόμενο από το άρθρο 1 παρ. 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.) περιουσιακό δικαίωμα του τελευταίου, το οποίο, σε κάθε περίπτωση, δύναται να περιορίζεται από τον εθνικό νομοθέτη

για λόγους δημοσίου συμφέροντος και στο βαθμό που, ενόψει της αρχής της αναλογικότητας, τηρείται μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ του δημοσίου συμφέροντος και της απαίτησης σεβασμού της περιουσίας του προσώπου (βλ. ΕΔΔΑ, Sportrong et Lönnroth κατά Σουηδίας, απόφαση της 23.9.1982, σκ. 69, Sud Parisienne de Construction κατά Γαλλίας, σκ. 41, Αποστολάκης κατά Ελλάδα, σκ. 37).

VI. Με το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος που ορίζει ότι «Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου» καθιερώνεται η αρχή της ισότητας, η οποία, όπως έχει παγίως κριθεί, αποτελεί συνταγματικό κανόνα που επιβάλλει την ομοιόμορφη μεταχείριση των τελούντων υπό τις αυτές ή παρόμοιες συνθήκες προσώπων, ο κανόνας δε αυτός δεσμεύει τόσο τον κοινό νομοθέτη κατά την άσκηση του νομοθετικού έργου, όσο και τη Διοίκηση, όταν θεσπίζει κατά νομοθετική εξουσιοδότηση κανονιστική ρύθμιση. Στη συνταγματική αυτή αρχή δεν αντιβαίνει η επιβολή στους στρατιωτικούς υποχρέωσης καταβολής αποζημίωσης σε περίπτωση αποχώρησής τους από τις ένοπλες δυνάμεις πριν από τη συμπλήρωση του κατά νόμο υποχρεωτικού χρόνου παραμονής τους σ' αυτές, η οποία, όπως προεκτέθηκε, υπολογίζεται με βάση τις εκκαθαρισμένες πραγματικές αποδοχές του κατεχόμενου βαθμού τους επί τους υπολειπόμενους μήνες υποχρεωτικής παραμονής τους, σε σχέση προς όσα ισχύουν για τους δημοσίου υπαλλήλους αποφοίτους της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Σ.Δ.Α.Α., άρθρο 15Α του π.δ/τος 57/2007 - Α' 59, που προστέθηκε με την παρ.1α του άρθρου 57 του ν. 3966/2011 - Α' 118) και τους καταρτισθέντες στην Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών δικαστές (ΕΣΔι, ν. 3689/2008 - Α' 164), οι οποίοι σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης

υποχρεούνται στην επιστροφή των αποδοχών που εισέπραξαν κατά τη διάρκεια των σπουδών ή της κατάρτισής τους αντίστοιχα στο σύνολό τους (άρθρο 24 παρ. 5 του π.δ/τος 57/2007 για την Ε.Σ.Δ.Δ.Α.) ή σε ποσοστό ανάλογο προς τον υπολειπόμενο χρόνο υποχρεωτικής υπηρεσίας τους στο δικαστικό σώμα (άρθρο 31 παρ. 2 του ν. 3689/2008- Α' 164, για την ΕΣΔι). Και τούτο, διότι οι σπουδαστές των παραγωγικών σχολών των ενόπλων δυνάμεων αποτελούν απολύτως διακριτή κατηγορία σε σχέση με τους προαναφερθέντες αποφοίτους. Ειδικότερα, πέραν των αποδοχών, στους σπουδαστές των σχολών αυτών παρέχονται, εκτός των υπηρεσιών παιδείας, και ειδική στρατιωτική εκπαίδευση καθώς και, σε όλους αδιακρίτως και άνευ προϋποθέσεων, στέγαση, διατροφή και ένδυση, οι οποίες συνάπτονται άμεσα με τη διαβίωσή τους στη στρατιωτική σχολή, ενώ ήδη κατά τη διάρκεια των σπουδών τους τελούν σε ειδική σχέση εξουσίας με το κράτος. Αντίθετα, τόσο η θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση στην Ε.Σ.Δ.Δ.Α. διάρκειας 18 έως 30 συνολικά μηνών (άρθρο 22 του π.δ. 57/2007) όσο και η θεωρητική και πρακτική κατάρτιση στην ΕΣΔι διάρκειας δεκαέξι μηνών (άρθρο 17 του ν. 3689/2008), δεν εντάσσονται στη βαθμίδα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αφού παρέχονται σε ήδη πτυχιούχους νομικών και άλλων πανεπιστημιακών σχολών, που, στην πλειονότητά τους, φέρουν ήδη και επαγγελματική ιδιότητα (δημοσίου υπαλλήλου, δικηγόρου κ.λπ.), ενώ δεν συνοδεύονται από επιπλέον παροχές στέγασης, διατροφής και ένδυσης. Η δε αναλαμβανόμενη από τους αποφοίτους της Ε.Σ.Δ.Δ.Α. δεκαετής υποχρέωση παραμονής είναι τουλάχιστον τετραπλάσια (στην περίπτωση τριακοντάμηνης εκπαίδευσης), άλλως επιπλάσια (στην περίπτωση δεκαοκτάμηνης εκπαίδευσης) του χρόνου

εκπαίδευσης. Ενόψει των ανωτέρω, η υποχρέωση των αξιωματικών για παραμονή στην υπηρεσία τους για χρόνο διπλάσιο του χρόνου φοίτησής τους δεν δημιουργεί δυσμενή διάκριση σε βάρος τους σε σχέση με τους αποφοίτους των Εθνικών Σχολών Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης και Δικαστικών Λειτουργιών και δεν θίγει την αρχή της ισότητας (V Τμ. 6072/2015).

VII. Στην υπό κρίση υπόθεση, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα ακόλουθα: Ο εκκαλόν, εισήλθε στο Τμήμα Ιατρικής της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων (Σ.Σ.Α.Σ.) το ακαδημαϊκό έτος 2005-2006 και ονομάστηκε Ανθυπολοχαγός στις 27.10.2011, ανέλαβε δε, κατά το άρθρο 64 παρ. 1 του ν.δ/τος 1400/1973, υποχρέωση παραμονής στις ένοπλες δυνάμεις για χρονικό διάστημα διπλάσιο των κατά νόμο προβλεπόμενων ετών φοίτησής του, δηλαδή για 12 έτη. Κατ' αποδοχή της από 14.2.2012 αίτησής του τέθηκε σε αποστρατεία με το βαθμό που έφερε (π.δ/μα 28.9.2012-ΦΕΚ Γ' 1106/15.10.2012) και στις 14.11.2012 διαγράφηκε από τις τάξεις του στρατού, έχοντας συμπληρώσει πραγματικό χρόνο παραμονής σ' αυτόν 1 έτος και 16 ημέρες, και συγκεκριμένα από 27.10.2011 έως 13.11.2012 (σχ. το Φ.800/17/162953/Σ.4822/22.5.2013 έγγραφο της Διεύθυνσης Μόνιμου Στρατιωτικού Προσωπικού/4^ο του Γ.Ε.Σ.). Δεδομένης δε της κατά τα προεκτεθέντα αναληφθείσας από τον εκκαλούντα υποχρέωσης παραμονής, εκδόθηκε, κατ' επίκληση των άρθρων 64 του ν.δ/τος 1400/1973, όπως ισχύει, και 33 του ν. 3883/2010, η ήδη προσβαλλόμενη Φ.861/108/708713/Σ.8196/7.9.2013 πράξη του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Στρατού (Διεύθυνση Οικονομικού 3^ο), με την οποία καταλογίστηκε σε βάρος του το ποσό των εκατόν σαράντα τριών χιλιάδων τριακοσίων

ενενήντα τεσσάρων ευρώ και εξήντα τεσσάρων λεπτών (143.394,64 ευρώ), το οποίο αντιστοιχεί στο γινόμενο του συνόλου των εκκαθαρισμένων πραγματικών αποδοχών του βαθμού που έφερε κατά την έξοδό του από την ενεργό υπηρεσία επί το υπολειπόμενο χρονικό διάστημα υποχρεωτικής παραμονής του σ' αυτήν από 10 έτη, 11 μήνες και 14 ημέρες [1090,73 ευρώ Χ 131 μήνες = 142.885,63 + 509,01 (14/30 ημέρες) = 143.394,64 ευρώ].

VIII. Ήδη ο εκκαλόν με την υπό κρίση έφεση ζητεί την ακύρωση ή άλλως τη μεταρρύθμιση της προσβαλλόμενης καταλογιστικής πράξης και τον περιορισμό του επιβληθέντος σε βάρος του καταλογισμού στο ποσό των 42.613,75 ευρώ, για τους αναφερόμενους σ' αυτήν λόγους. Ειδικότερα, ο εκκαλόν προβάλλει ότι η διάταξη του άρθρου 64 του ν.δ/τος 1400/1973, όπως ισχύει, αντίκειται στα άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 22 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος, καθώς και στις υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 1 παρ. 2 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη και 6 του Διεθνούς Συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, καθόσον η υποχρέωση παραμονής στο στράτευμα για μακρό χρονικό διάστημα και η απαίτηση καταβολής υπέρμετρης αποζημίωσης σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης απ' αυτό προσβάλλει την αξιοπρέπεια και το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής και άσκησης επαγγέλματος των αξιωματικών, χωρίς να δικαιολογείται από συναφείς προς το αντικείμενο και το χαρακτήρα του επαγγέλματος λόγους δημοσίου συμφέροντος, περαιτέρω δε συνιστά αναγκαστική εργασία, αφού τους εξαναγκάζει σε άσκηση επαγγέλματος που δεν επιθυμούν. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, δοθέντος ότι, σύμφωνα με όσα προεκτέθηκαν

(σκέψη IV), τόσο η πρόβλεψη υποχρεωτικής παραμονής στο στράτευμα για εύλογο χρόνο, όσο και η καταβολή αποζημίωσης σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης των αξιωματικών για την αποκατάσταση των παπανών, στις οποίες υποβλήθηκε το Δημόσιο για να τους εκπαιδεύσει, αποτελούν θεμιτό περιορισμό του δικαιώματός τους για ελεύθερη επιλογή, άσκηση και αλλαγή επαγγέλματος, δεν πλήττουν την αρνητική όψη του δικαιώματος για εργασία, αφού δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως μορφή αναγκαστικής εργασίας, ενώ δεν θίγουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Περαιτέρω, ο εκκαλόν προβάλλει ότι ο ως άνω περιορισμός που επιβάλλεται στους αξιωματικούς, δηλαδή της υποχρεωτικής παραμονής στο στράτευμα για ορισμένο χρονικό διάστημα ή της καταβολής αντίστοιχης με τους υπολειπόμενους μήνες αποζημίωσης σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης, αντίκειται στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος, διότι δεν είναι ανάλογος του επιδιωκόμενου σκοπού, της εξασφάλισης δηλαδή στελεχών για τις ένοπλες δυνάμεις, ενόψει του ιδιαίτερα μακρού χρονικού διαστήματος που απαιτείται να παραμείνει ο αξιωματικός στην υπηρεσία, καθώς και της υπέρμετρης αποζημίωσης που υποχρεούται να καταβάλει σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησής του, η οποία έχει το χαρακτήρα κύρωσης-ποινής. Επίσης, κατά τους ισχυρισμούς του, η εν λόγω αποζημίωση κατατείνει στον πλουτισμό του Δημοσίου και, ως εκ τούτου, θίγει και το προστατευόμενο από το άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. περιουσιακό δικαίωμα του αποχωρούντος αξιωματικού, δοθέντος ότι δεν συνδέεται με την πραγματική ζημία του Δημοσίου, της οποίας ο υπολογισμός, ενώ είναι καθόλα εφικτός, καθορίζεται κατά αντικειμενικό τρόπο. Ο ως άνω λόγος είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, καθόσον, όπως

προεκτέθηκε (σκέψεις IV και V), ο περιορισμός αυτός είναι πρόσφορος και αναγκαίος για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου σκοπού, ο οποίος δεν μπορεί πράγματι να εξυπηρετηθεί με άλλο λιγότερο επαγθή τρόπο, η δε αποζημίωση έχει καθαρά αποκαταστατικό χαρακτήρα, αφού στοχεύει σε επιστροφή των εξόδων, στα οποία υποβλήθηκε το Δημόσιο για να τους εκπαιδεύσει και, συνεπώς, δεν συνιστά κύρωση, ενώ ούτε ο καθορισμός του ποσού της αποζημίωσης με γενικό και αντικειμενικό τρόπο, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 33 του ν. 3883/2010, θέτει ζήτημα συμβατότητας της σχετικής ρύθμισης προς την αρχή της αναλογικότητας και προς το άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., πολλώ δε μάλλον στην υπό κρίση περίπτωση, στην οποία εκ της συνολικής υποχρέωσης παραμονής 12 ετών, την οποία ανέλαβε ο εκκαλών και η οποία δεν δύναται να θεωρηθεί δυσανάλογη προς το χρόνο εξαιτούς φοίτησής του στη Σχολή, προσέφερε υπηρεσία στο Ελληνικό Δημόσιο μόνον ενός έτους και 16 ημερών, αντιστοιχώντας περίπου στο ένα δωδέκατο του αναληφθέντος χρόνου υποχρεωτικής παραμονής. Περαιτέρω, ο εκκαλών προβάλλει ότι το ποσό της αποζημίωσης που καταλογίστηκε σε βάρος του με την προσβαλλόμενη πράξη δεν τελεί σε εύλογη σχέση με τη ζημία που υπέστη το Δημόσιο από την πρόωρη αποχώρησή του, καθόσον η πραγματική του ζημία ανήλθε στο συνολικό ποσό των 42.613,75 ευρώ, και, επομένως, στη συγκεκριμένη περίπτωση, τίθεται ζήτημα παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας και του άρθρου 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α.. Ειδικότερα, ο εκκαλών επικαλείται, ανταποδεικτικά, τον πίνακα που παρατίθεται στο Παράρτημα Α του Φ.890/13/850059/Σ.2879/27.3.2012

του εκκαλούντος από τις ένοπλες δυνάμεις. Τούτο δε, διότι, κατά τους ισχυρισμούς του, η πραγματική ζημία του Δημοσίου από την πρόωρη αποχώρησή του ανήλθε στο ποσό των 42.613,75 ευρώ, το οποίο αναλύεται σε 31.195,89 ευρώ που αντιστοιχεί σε μη χρηματικές παροχές (άμεσα και έμμεσα λειτουργικά κόστη), οι οποίες, σύμφωνα με τον πίνακα που περιέχεται στο Φ.890/13/850059/Σ.2879/27.3.2012 έγγραφο της Διεύθυνσης Οικονομικού/5^α του Γενικού Επιτελείου Στρατού και αφορά στο χρονικό διάστημα από 2008-2012, δαπανώνται από το στρατό από την ημερομηνία εισαγωγής ενός μαθητή στη Σ.Σ.Α.Σ. (Τμήμα Ιατρικής) μέχρι ένα έτος από την ορκωμοσία του ως Ανθυπολοχαγού, καθώς και σε 11.417,86 ευρώ που αντιστοιχεί στις αποδοχές που, σύμφωνα με τις προσκομιζόμενες σχετικές βεβαιώσεις, έλαβε κατά τη διάρκεια της φοίτησής του στην ως άνω Σχολή (έτη 2005 έως 2011). Επίσης, όπως προκύπτει από τα γνωστά στο Δικαστήριο από προηγούμενη ενέργεια (απόφ. V Τμ. 2912/2014), ο εκκαλών, οποίος γεννήθηκε το έτος 1987, είναι άγαμος και μέλος πολύτεκνης οικογένειας, ενώ το ετήσιο εισόδημά του κατά τα οικονομικά έτη 2012 και 2013 ανήλθε σε 3.873,00 και 14.748,91 ευρώ, αντίστοιχα. Ενόψει των ανωτέρω, το Τμήμα οφείλει να ερευνήσει αν στη συγκεκριμένη περίπτωση, κατά την επιβολή του επιδικου διοικητικού μέτρου, τηρήθηκε μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ των περιουσιακών δικαιωμάτων του ανωτέρω και του δημόσιου συμφέροντος που υπηρετούν οι επίμαχες διατάξεις και, ειδικότερα, να σταθμίσει αφενός μεν την πραγματική ζημία του Δημοσίου, δηλαδή τα άμεσα και έμμεσα λειτουργικά κόστη της Σχολής ανά σπουδαστή, τις δαπάνες μισθοδοσίας και ασφάλισης του εκκαλούντος, αφετέρου δε την αποτίμηση του οφέλους που απέκτησε ο εκκαλών (επαγγελματική ασφάλεια,

εγγράφου της Διεύθυνσης Οικονομικού/5^α του Γενικού Επιτελείου Στρατού, σύμφωνα με τον οποίο το κόστος του Δημοσίου (μη χρηματικές παροχές) για την εκπαίδευση ενός μαθητή της Σ.Σ.Α.Σ. που εισάγεται το έτος 2012 για όλη τη διάρκεια της φοίτησής του (έως και το έτος 2018) ανέρχεται σε 31.195,89 ευρώ, καθώς και τις βεβαιώσεις αποδοχών του για τα έτη 2005-2011, από τις οποίες προκύπτει ότι κατά το διάστημα αυτό έλαβε αποδοχές ύψους 11.663,62 ευρώ. Ο ως άνω ισχυρισμός του εκκαλούντος είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, διότι, πέραν του ότι η ζημία του Δημοσίου προσδιορίζεται από τον ίδιο μόνο κατά προσέγγιση και με επίκληση στοιχείων που δεν αφορούν στο πρόσωπό του και δεν συμπίπτουν χρονικά με την περίοδο της φοίτησής του στη Σ.Σ.Α.Σ. κατά τα έτη 2005-2011, σε κάθε περίπτωση στην έννοια της αποζημίωσης περιλαμβάνονται όχι μόνον οι δαπάνες, στις οποίες υπερβλήθη το Δημόσιο για την εκπαίδευση κ.λπ. του προώρου αποχωρούντος, αλλά και οι δαπάνες, στις οποίες θα υποβληθεί, προκειμένου να αντικαταστήσει τον αποχωρήσαντα αξιωματικό σε βάρος του προγραμματισμού των ενόπλων δυνάμεων (βλ. σκέψεις IV και V της παρούσας).

Μειοψήφησε η εισηγήτρια της υπόθεσης Σύμβουλος Βασιλική Σοφιανού, με την οποία συντάχθηκε και η έχουσα συμβουλευτική γνώμη Πάρεδρος Χριστίνα Κούνα, η οποία διατύπωσε την εξής γνώμη: Ο εκκαλών προβάλλει με την κρινόμενη έφεση ότι ο επιδικός καταλογισμός, ύψους 143.394,64 ευρώ, αντίκειται προς την αρχή της αναλογικότητας κατ' άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος και τις ρυθμίσεις του άρθρου 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., καθόσον δεν τελεί σε εύλογη σχέση με την πραγματική ζημία που υπέστη το Δημόσιο από την πρόωρη αποχώρηση

μισθός, κοινωνική ασφάλιση), σε συνάρτηση και με την προσωπική και οικονομική του κατάσταση. Τα μεγέθη δε αυτά, που συνιστούν και τα πλέον πρόσφορα στοιχεία αφενός για την εύρεση έστω κατά προσέγγιση της ζημίας του Δημοσίου και αφετέρου για τη διάγνωση της τήρησης της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των περιουσιακών δικαιωμάτων του εκκαλούντος και του δημόσιου συμφέροντος, είναι μεν δυσχερές να προσδιορισθούν στο επίπεδο της γενικής και αφηρημένης νομοθετικής ρύθμισης, παραδοχή που δικαιολογεί την κατ' αρχήν συμβατότητα της επίμαχης ρύθμισης του άρθρου 33 του ν.3883/2010 προς την αρχή της αναλογικότητας και το άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., δεν είναι όμως, κατά κοινή πείρα, ανέφικτο να προσδιορισθούν σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση προκειμένου να καθίσταται δυνατός ο έλεγχος του τελευταίου σταδίου συμβατότητας του επιδικου διοικητικού μέτρου προς τις ανωτέρω υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις, δηλαδή τη τήρηση της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων του εκκαλούντος και του δημόσιου συμφέροντος. Στο πλαίσιο δε αυτό και ενόψει των ισχυρισμών του εκκαλούντος σχετικά με το ύψος της πραγματικής ζημίας του Δημοσίου, το Τμήμα πρέπει, ερμηνεύοντας το άρθρο 96 της Δικονομίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, υπό το φως των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της Ε.Σ.Δ.Α. και της από αυτά απορρέουσας αρχής της ισότητας των όπλων, να διατάξει αποδείξεις επιρρίπτοντας σε κάθε διάδικο το βάρος να προσκομίσει τα στοιχεία που εμπίπτουν στη σφαίρα γνώσης εκάστου (πρβλ. ΕΔΔΑ αποφ. της 9.6.2005 Fadeyeva κατά Ρωσίας, παρ. 79, Aktas κατά Τουρκίας, παρ. 272). Δοθέντος δε ότι το Δημόσιο έχει ευχερή πρόσβαση στα στοιχεία που αφορούν στη ζημία του, πρέπει να διαταχθεί να προσκομιστούν,

από τα αρμόδια όργανα, στοιχεία από τα οποία να προκύπτει το κόστος (άμεσο και έμμεσο) των μη χρηματικών παροχών που δαπανήθηκαν από το Δημόσιο από την εισαγωγή του εκκαλούντος στη Σ.Σ.Α.Σ. (έτος 2005) μέχρι την αποφοίτησή του από αυτή (έτος 2011), και σε περίπτωση που δεν είναι εφικτός ο υπολογισμός των ως άνω μεγεθών για το επίμαχο χρονικό διάστημα, να διευκρινιστεί αν εκείνα που επικαλείται ο εκκαλών και αφορούν στο χρονικό διάστημα των ετών 2012-2018 διαφοροποιούνται σημαντικά σε σχέση με τα κρίσιμα έτη (2005-2011), καθώς και στοιχεία για το κόστος ασφάλισής του κατά τα έτη αυτά και τα τυχόν διαφυγόντα κέρδη του Δημοσίου από την πρόωρη αποχώρησή του από τις ένοπλες δυνάμεις. Η γνώμη, όμως, αυτή δεν εκράτησε.

Τέλος, αβάσιμος και απορριπτός είναι ο προβαλλόμενος λόγος περί παραβίασης του άρθρου 4 του Συντάγματος, με την ειδικότερη αιτίαση ότι επιβάλλονται ιδιαίτερα επαχθείς υποχρεώσεις στους στρατιωτικούς, ως μαθητές των στρατιωτικών σχολών, για παραμονή τους στις ένοπλες δυνάμεις και καταβολή αποζημίωσης σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης απ' αυτές, σε αντίθεση με όσα ισχύουν για τους εκπαιδευόμενους της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης και τους καταρτιζόμενους στην Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών δικαστές, οι οποίοι ομοίως ανήκουν στο σκληρό πυρήνα του κράτους και σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησής τους υποχρεούνται μόνον στην επιστροφή, συνολικά ή μερικά αντίστοιχα, των αποδοχών που εισέπραξαν κατά τη διάρκεια των σπουδών ή της κατάρτισής τους στις ανωτέρω Σχολές, καθόσον, όπως προεκτέθηκε (σκέψη VI), οι σπουδαστές των παραγωγικών σχολών των ενόπλων δυνάμεων αποτελούν

απολύτως διακριτή κατηγορία σε σχέση με τους αποφοίτους των ανωτέρω εθνικών σχολών.

ΙΧ. Κατ' ακολουθία των ανωτέρω, και μη προβαλλόμενου άλλου λόγου έφεσης, η προσβαλλόμενη καταλογιστική πράξη είναι νόμιμη, και, συνεπώς, πρέπει η κρινόμενη έφεση να απορριφθεί ως αβάσιμη στην ουσία, περαιτέρω δε να διαταχθεί η κατάπτωση του παραβόλου που καταβλήθηκε για την άσκησή της υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου (άρθρα 73 του κυρωθέντος με το ν. 4129/2013 Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο και 61 παρ. 3 του π.δ/τος 1225/1981).

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την έφεση. Και

Διατάσσει την κατάπτωση του κατατεθέντος παραβόλου υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα στις 9 Ιουνίου 2016.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

MARIA BAAXAKH ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΟΦΙΑΝΟΥ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΙΩΑΝΝΑ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο του Δικαστηρίου στις 8 Ιουνίου 2017.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

MARIA BAAXAKH ΙΩΑΝΝΑ ΕΥΘΥΜΙΟΥ